

УДК 65.015.12: 72.012. 8(045)

В. Г. Чернявський
канд. архіт., доцент, професор
Київського національного університету
будівництва і архітектури (м. Київ)

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ КОМПЛЕКСНОГО ФОРМУВАННЯ ІНТЕР'ЄРІВ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Анотація: в статті розглядається питання побудови структурної моделі комплексного формування інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери.

Ключові слова: інтер'єр, система, об'ємно-просторова організація, предметне наповнення, естетика, комфортність, архітектурно-художня організація, мистецтво.

Системному аналізу і моделюванню різних систем у сфері архітектури та містобудування присвячені роботи докторів архітектури В.А. Абизова, Б.Г. Бархіна, А.Е. Гутнова, М.М. Дьоміна, В.І. Єжова, Г.І. Лаврика, Ю.Г. Рєпіна, Б.Р. І.А. Фоміна, Д.Н. Яблонського й інших. Роботи цих та інших авторів створили базу для проведення подальших досліджень, включаючи, в галузі моделювання комплексного формування інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери.

При комплексному формуванні, відповідно до прийнятої термінології, інтер'єри громадських будівель соціальної сфери, що приймають участь у створенні внутрішнього комфортного середовища будівель обслуговування, автором пропонується представити в трьох основних аспектах: об'ємно-просторовому, інженерно-технічному і архітектурно-художньому. Це дозволяє досить чітко визначити коло явищ, пов'язаних з організацією внутрішнього середовища, що має важливе методологічне значення.

Модель комплексного формування інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери (КФІСС) слід розглядати як складну систему, яка включає три підсистеми: об'ємно-просторову (архітектурну), інженерно-технічну (дизайнерську), архітектурно-художню (художню).

Кожна з цих підсистем має ієрархічний ряд власних взаємозалежних структурних елементів, подальша класифікація яких має відкритий характер, що дозволяє враховувати багатоаспектність інформації та ступінь її взаємодії з іншими елементами і їх угрупованнями при вирішенні конкретних завдань комплексного формування інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери.

Побудова структурної моделі комплексного формування інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери надасть можливість визначити характер

поведінки системи, передбачати її майбутній стан, тенденції та перспективи розвитку.

Об'ємно-просторова підсистема (ОПС) відображає основні функціональні процеси закладів і підприємств соціальної сфери, такі як виховання, навчання, лікування, торгівля і харчування, основні архітектурно-планувальні властивості та конструктивні особливості побудови будівель та споруд, вона включає наступні основні блоки: «будівлі» і «конструкції».

Блок «будівлі» поділяється на підблоки «функція» та «архітектурно-планувальна структура». У підблоці «функція» виділяються за ознаками функціональної типології будівлі дитячих садів, шкіл, лікарень та поліклінік, закладів торгівлі та громадського харчування. Далі ці об'єкти поділяються на окремі приміщення, так інтер'єр будівлі утворюється з сукупності приміщень з додаванням «комунікаційних просторів». Організація структури простору у функціональному відношенні виражається в пошуку раціональної системи зв'язку між приміщеннями. В архітектурних системах групи різних діяльних циклів по відношенню до визначального процесу позначаються як основні приміщення, додаткові й допоміжні. Основні - ті, в яких відбувається головний функціональний процес даного об'єкту: ігрові та спальні приміщення дитсадка, класи та лабораторії школи, лікарняні палати та кабінети, обідні і торгові зали підприємств торгівлі та громадського харчування. Зазвичай основні приміщення складають найбільшу частину будівлі. Додаткові приміщення необхідні для супутніх процесів. Вони безпосередньо пов'язані з основними просторами: вестибюлі, фойє, зали очікування, зимові сади і т. д. Допоміжні приміщення містять санітарно-гігієнічні та технічні пристрої для життєзабезпечення людей і процесів в будівлі: санвузли, душі, курильні, електрощитові, кондиціонери і т.д. Надалі розподіл може розглядатися на рівні зон, які розглядаються як частина простору з умовно фіксованим кордоном, і організовується головним чином обладнанням і проходами [1, с. 88].

Підблок «архітектурно-планувальна структура» включає дрібночарункову, великочарункову та змішану структури, які, в свою чергу, можуть поділятися за їх різновидами.

Блок «будівлі» має свою реалізацію в конструктивній організації і тому пов'язаний із блоком «конструкції». Конструктивна організація будівлі представляє собою сукупність взаємозалежних вертикальних і горизонтальних конструктивних елементів, об'єднаних у єдину систему згідно законів будівельної механіки. При цьому вона охоплює розгляд несучих і ненесучих конструкцій. Останній блок, у свою чергу, містить вирішення елементів огороження та членування внутрішнього простору будинку (огороджуючі і

розчленяючі/розділяючі конструкції). Таким чином, конструкції включають несучі і не несучі конструкції. Вони, у свою чергу діляться на:

- несучі – на площинні (стінові), каркасні (стрижневі), об'ємні (оболонкові);
- огорожуючі – на самонесучі, навісні;
- розчленяючі – на стаціонарні, нестаціонарні тощо [2, с. 34].

Далі можливий такий поділ зазначених елементів: за видами застосовуваних будівельних матеріалів, способів кріплення та роботи конструкцій тощо.

Конструкції і конструктивні системи, їх вибір визначається типологією будинків, містобудівними умовами, функціонально-планувальним та технологічним вирішеннями, архітектурним задумом та фінансовими можливостями замовника.

Об'ємно-просторова підсистема має великий вплив на предметне наповнення внутрішнього середовища, так і в цілому на формування предметно-просторового середовища.

Інженерно-технічна підсистема (ППС) відображає конкретні елементи внутрішнього середовища та включає наступні блоки: «предметне наповнення», який, у свою чергу, поділяється на меблі і обладнання інтер'єру та «оздоблювальні матеріали». Підблок «меблі» складають меблі для громадських приміщень підприємств і закладів з урахуванням характеру їх діяльності та специфіки функціональних процесів. Розрізняють такі види меблів: медична (для лікарень, поліклінік та інших медичних установ), лабораторна (для лабораторій, у тому числі навчальних та медичних), для дошкільних закладів (дитячих садків, ясел), навчальних закладів (шкіл, училищ, технікумів та вузів), підприємств торгівлі, громадського харчування (їдалень, ресторанів, кафе, закусочних і ін.) і побутового обслуговування, готелів і здравниць, театральновидовищних закладів, бібліотек і читальних залів, спортивних споруд, адміністративних приміщень.

Підблок «обладнання інтер'єрів» характеризується, в першу чергу, функціональним призначенням приміщення розглянутого підприємства. Саме призначення диктує якісний склад обладнання, його кількість [3, с. 140]. Відповідно до функціональної організації інтер'єру, з урахуванням здатності формування візуальних характеристик середовища, можна виділити такі основні засоби, які складаються з елементів предметного наповнення: *інженерно-технічне обладнання* в будівлі, яке пов'язано з підтримкою необхідних гігієнічних параметрів середовища – температури, повітрообміну, освітлення, кондиціонування повітря, постачання гарячої та холодної води і т.д.; *виробничо-технологічне обладнання*, яке бере участь у здійсненні основних

процесів (виховання, навчання, лікування, торгівля і харчування) і необхідне для їх прямого виконання. Тут, в першу чергу, використовуються різні види спеціальних меблів, світильники та системи освітлення для різних видів діяльності, обладнання - ємності, холодильники і т.д.; *комунікаційне обладнання* – ліфти, підйомники, ескалатори, транспортні механізми і т.п.; *інформаційні пристрої та системи* (візуальні комунікації та інформації) – стенди, покажчики, схеми тощо; *системи зв'язку* – телефони, інтернет-термінали тощо; теле-і відео-інсталяції).

Блок «оздоблювальні матеріали» включає два підблоки, це «Природні» - без зміни складу і внутрішньої будови: *неорганічні* (кам'яні матеріали і вироби); *органічні* (деревні матеріали, солома, костра, очерет, лущиння, шерсть, колаген).

«Штучні», безвипалювальні (твердіння при нормальних умовах) і *автоклавні* (твердіння при температурі 175-200 ° С і тиску водяної пари 0,9-1,6 МПа): *неорганічні* (клинкерні і клинкерні цемента, гіпсові, магнезіальні та ін); *органічні* (бітумні і дектеві в'язучі речовини, емульсії, пасти); *полімерні* (термопластичні і термореактивні); *комплексні*: змішані (змішання декількох видів мінеральних речовин); *компаундіровані* (суміші та сплави органічних матеріалів); *комбіновані* (об'єднання мінерального з органічним або полімерним). Випалювальні – (твердіння з вогняних розплавів): *шлакові* (по хімічній основності шлаку); *керамічні* (за характером і різновиди глини та ін. компонентів); *скломасові* (за показником лужності шихти); *кам'яне лиття* (по виду гірської породи); *комплексні* (по виду з'єднаних компонентів, наприклад: шлакокерамічні, склошлакові) [4].

Ці підблоки теж мають відповідний поділ. Наведені різновиди основних видів оздоблювальних матеріалів мають, у свою чергу, дрібніші членування на класифікації нижчих щаблів генералізації елементів.

У сукупності об'ємно-просторова і інженерно-технічна підсистеми утворюють архітектурно-дизайнерську систему (АДС), що є підсистемою системи комплексного формування інтер'єрів громадських будівель соціально сфери, більш високого ієрархічного рівня. Разом з тим, АДС, як і ІТС не включає специфіку різновидів художніх засобів, природних компонентів, матеріалів, виробів і творів мистецтва, які мають великий вплив на рівень комфортності інтер'єрів при комплексному їх формуванні.

Архітектурно-художня система (АХС) включає наступні блоки: «природні компоненти» який, у свою чергу, поділяється на природні, штучні елементи, та змішані композиції, і «вироби та витвори мистецтва». Підблок «природні компоненти» складають рослини, квіти, вода, каміння, сухі корчі,

морські раковини і інші натуральні елементи природи а також інсталяції із природних елементів.

Елементи природи в інтер'єрі можуть бути дуже різноманітні - газони та квітники на спеціально виділених ділянках підлоги, угруповання рослин в горщиках, зелень на стіні та стелі, чагарники і навіть цілі дерева, створення штучного ландшафту в інтер'єрі. Розміщення різних рослин, принцип угруповання зелені і форми зеленого масиву і - протяжного або високого, об'ємного чи просторового, що утворює окремі плани-куліси, - все це повинно бути підпорядковане загальному просторовому задуму.

Важливим елементом природної природи в інтер'єрі є вода. Плоскі неглибокі водойми з мозаїчним дном або дном, викладеним природним каменем, невеликі фонтани, басейни і навіть каскади, великі акваріуми, міні водопади, - все це можливі і ефектні форми введення природи в інтер'єрах громадських будівель соціальної сфери [5 с. 207].

«Живі» природні форми пом'якшують і врівноважують геометричну жорсткість техногенної «другої природи» - урбанізованих інтер'єрів, торгових молів, офісів, навчально-виховних закладів. В атріумі і рекреаціях лікувальних установ природні компоненти пом'якшують пресинг негативного сприйняття «лікарні». У «робочій обстановці» вони створюють умови для відпочинку, рекреації та неформального спілкування, поряд з творами мистецтва беруть участь в створенні позитивного психологічного клімату середовища. Роль природних компонентів у формуванні комфортного і екологічного - «стійкого» - середовища складно переоцінити.[3, с. 116].

В деяких випадках можливо застосування штучних елементів, в тому числі і озеленення.

Таким чином, привнесення природних компонентів в інтер'єр стає синтезом художніх і технічних завдань, засобів і прийомів реалізації дизайнерської ідеї, складним актом комплексної архітектурно-дизайнерської і інженерної діяльності, який змушує спільно працювати самі різні сфери науково-практичних і художніх знань і вмінь.

Підблок «вироби та витвори мистецтва» включає такі види мистецтв, як образотворче, монументальне, декоративне та арт-мистецтво. Надалі розподіл відбувається на види, *образотворче мистецтво*: живопис, графіка, скульптура; *монументальне мистецтво*: монументальна скульптура, монументальний живопис, монументально-декоративний живопис, сграфіто, фреска, мозаїка, вітраж, гобелен; *декоративне (декоративно-прикладне)*: кераміка, текстиль, дерево, скло, метал; *сучасне мистецтво*: живопис, скульптура, інсталяції.

Поєднання об'ємно-просторової системи, як архітектурної основи із творами мистецтв складають, в свою чергу, систему синтезу мистецтв.

Взаємодія архітектури, скульптури та живопису в інтер'єрі, ступінь участі кожного з них у формуванні художнього образу з метою вирішення творчих завдань - одна з перших і найважливіших завдань синтезу [5 с. 211].

Інженерно-технічна підсистема разом із архітектурно-художньою підсистемою складають комфортну систему, або дизайнерсько-художню, яка відображає рівень комфортності інтер'єрів.

Висновок: запропонована структура моделі комплексного формування інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери (КФІСС) передбачає класифікації на нижчих щаблях генералізації елементів і має відкритий характер, що дозволяє враховувати перспективи їх розвитку та подальшого удосконалювання, а також враховувати широке коло архітектурно-художніх та дизайнерських завдань, які стоять перед архітектором, дизайнером і художником перед вирішенням комплексного формування інтер'єру та пов'язувати їх із функціональними, соціально-економічними, технічними, технологічними та екологічними питаннями.

Література

1. Раннев В.Р. Интерьер: Учеб. пособие для архит. спец. вузов / Валентин Романович Раннев. – Москва : Высшая школа, 1987. – 232 с.
2. Абизов В.А. Теория развития архитектурно-будивельных систем / В.А.Абизов. – Київ : Видавництво КНУКіМ, 2009. – 240 с.
3. Ефимов А.В. Архитектурно-дизайнерское проектирование: Учебное пособие / А.В. Ефимов, М.В. Лазарева, В.Т. Шимко. – М.: «Архитектура-С», 2008. – 136 с.
4. Рыбьев И.А. Строительное материаловедение : Учебное пособие для спец вузов / И.А. Рыбьев. – М.: Высш. шк., 2003. – 701 с.
5. Новикова Е.Б. Интерьер общественных зданий: (художественные проблемы) / Елена Борисовна Новикова. – Москва: Стройиздат, 1984. – 272 с.

Аннотация

В статье рассматривается вопрос построения структурной модели комплексного формирования интерьеров общественных зданий социальной сферы.

Ключевые слова: интерьер, система, объемно-пространственная организация, предметное наполнение, эстетика, комфортность, архитектурно-художественная организация, искусство.

Annotation

The question of construction of structural model of the complex forming of interiors of public buildings of social sphere is examined in the article.

Keywords: interior, system, three-dimensional organization, objective content, aesthetics, comfort, architectural and art organizations, art.